

Over de auteur

Femke Vandenberg is als promovendus in cultuursociologie werkzaam aan de afdeling Cultuurwetenschappen aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. In haar project onderzoekt ze de esthetische disposities van cultuurconsumenten, met een focus op de consumptie van Nederlandstalige populaire muziek. Haar onderzoek is onderdeel van het interfacultair *Erasmus Initiative Vital Cities and Citizens* (VCC).

E-mail: vandenberga@eshcc.eur.nl

Pleidooi voor de lezer-schrijver

Rick Everts

Rudi Laermans en Dick Houtman (2017) Weber. Amsterdam: Boom uitgevers Amsterdam. 141 pagina's, €20,00, ISBN: 9789461050182

Een terugkerend thema in het boek *Weber*, een toegankelijke inleiding op het werk van Max Weber geschreven door Rudi Laermans en Dick Houtman, is Webers opvatting over wat sociologie zou moeten zijn. Volgens Weber schiet een sociaalwetenschappelijke beschrijving van de realiteit altijd tekort in haar poging om de gehele complexiteit daarvan te vatten. De werkelijkheid bestaat uit chaos, een kluwen van causale verbanden, en als gevolg daarvan is ze onkenbaar. Zo is elk theoretisch model dat sociologen maken een versimpeling van deze werkelijkheid. Weber pleit voor een interpretatieve sociologie die het handelen van actoren 'duidend begrijpt' (*deutend verstehen*). Daarvoor is het nodig de motieven van de actoren te onderzoeken (begrijpen) en deze te duiden door ze in een bredere context te plaatsen. Voor dit duidend begrijpen zijn categorieën, concepten en modellen zoals Webers ideaaltypen noodzakelijk, omdat ze helpen de werkelijkheid te ordenen en te verklaren. Ook voor het begrijpen van oorzakelijkheid en voor het duiden van correlaties is theorie nodig.

In Webers wetenschapsopvatting, zo leggen Laermans en Houtman uit, moet zo'n theoretische abstractie dus begrepen worden als een vereenvoudiging die vaak slechts de nadruk legt op één kant van het verhaal. Zo ver raadt het gebruiken van een dergelijke abstractie een gerichte interesse en dus wat ze een 'waardengebondenheid' noemen. In Webers voluntaristische benadering, die gelezen kan worden als een kritiek op het positivisme,

is theorie behulpzaam juist door haar eenzijdigheid. Ideaaltypen, wat Laermans en Houtman uitleggen als veralgemeniserende schema's, zijn daarbij een nuttig instrument omdat ze helpen een gedeeltelijke analyse nauwkeurig uit te werken. Een kanttekening hierbij is dat het belangrijk is om er voor te zorgen dat wetenschappers hun theorie gronden in de empirie: Weber stelt dat sociologische verklaringen zowel causaal adequaat als 'zinsadequaat' moeten zijn, in die zin dat ze de oorzaak van het handelen van actoren moeten aantonen én aan moeten sluiten bij de perspectieven en motieven van de actor zelf. Daarnaast stelt Weber nadrukkelijk dat terwijl je je als onderzoeker zeker mag laten leiden door je waarden en dat zelfs goed is, wetenschap enkel de vraag kan proberen te beantwoorden van hoe de dingen zijn, en niet hoe de dingen zouden moeten zijn. Laermans en Houtman merken aan de hand van Weber verder nog op dat het belangrijk is om theorie ook altijd te analyseren op deze 'waardegeladen interesse'. Het gebruik van een theoretisch perspectief is betekenisvol vanwege deze specifieke interesse, al vraagt deze betrokkenheid ook om een waarderingsvrijheid van de onderzoeker. Webers denken nodigt dus uit tot een kritische evaluatie van de theorieën en de concepten die wij sociologen gebruiken. Welke kant van de zaak lichten we op uit de causale kluwen en waarom? Wat is de oorsprong van de concepten die we gebruiken en welke aspecten blijven hierdoor buiten beeld? Wat is de waardebetrokkenheid van ons onderzoek?

Weber biedt ons een nuttig overzicht van Webers leven, belangrijkste ideeën en zijn erfenis en is dus bij uitstek geschikt als startpunt voor een zoektocht naar de herkomst en context van de vele ideeën van Weber die tot op heden een grote invloed hebben op de sociologie. In het hoofdstuk over Webers leven lezen we bijvoorbeeld dat Weber een echte 'lezer-schrijver' was. Al was Weber zelf zeer slordig met het verwijzen naar anderen en gaf hij onvoldoende aan tegen wie hij zich afzette in zijn werk, zijn schrijven was wel sterk beïnvloed door zijn lezing van tijdgenoten en de heersende tradities in zijn tijd. Laermans en Houtman laten mooi zien dat bijvoorbeeld Webers voorstel voor een *verstehende* sociologie geïnspireerd is op neokantiaanse denkers die beargumenteerden dat kennis tot stand komt door de wisselwerking tussen observaties en concepten. In dit kader waren nog meer literatuurverwijzingen en een zakenregister in *Weber* wellicht op hun plaats geweest, om zo beter houvast te bieden aan de lezer die Weber (nader) wil leren kennen. Ook Webers polemische maar tolerante opstelling tegenover wetenschappers uit zijn tijd die er andere ideeën op nahielden, laat zien hoe belangrijk Weber het vond dat er ruimte bestaat voor verschillende perspectieven, omdat het dwingt om een keuze te maken

daartussen en het op die manier autonomie verschaft aan de denker. Hier toont zich hoe Weber zich verhield tot zijn tijdgenoten en hoe het ook voor moderne sociologen belangrijk is om zich expliciet te verhouden tot de dominante theoretische tradities, keuzes te maken en verantwoording af te leggen over hun assumpties. Zo bezien kan ook de wetenschapspraktijk van Weber gezien worden als een aansporing voor een sociologie met een nadrukkelijk theoretische inbedding.

In de hoofdstukken over het werk van Weber wordt een beknopte inleiding gegeven in zijn ideeën over protestantisme, moderniteit en onttovering, en slagen Laermans en Houtman er zijdelings ook nog eens in om inzichtelijk te maken hoe zijn theorieën passen binnen zijn wetenschapsopvatting. Zo is zijn protestantismestudie een mooi voorbeeld van Webers aanpak van ideaaltypen, haakt zijn pluralistische cultuurbegrip aan bij de rol van autonomie in de wetenschap, en speelt Webers pleidooi dat wetenschappers geen normatieve uitspraken horen te doen, onttovering in de kaart. Ook in het hoofdstuk over de intellectuele erfenis van Weber wordt het belang duidelijk voor sociologische onderzoekers om je autonoom op te stellen. Laermans en Houtman beschrijven bondig de receptie van bijvoorbeeld Webers ideeën over de geest van het kapitalisme, doelrationalisering, macht, maatschappelijke differentiatie in het werk van verschillende denkers zoals Talcott Parsons, Daniel Bell, de Kritische Theoretici, Michel Foucault en anderen, waarbij duidelijk wordt dat deze denkers er nogal verschillende interpretaties van het werk van Weber op nahouden. De manieren waarop het werk van Weber gebruikt is laten zien dat het goed en nodig is om deze tegen elkaar af te zetten, te evalueren en daar positie in te nemen. Maar bovenal toont het hoe rijk de benadering, concepten en theorieën van Weber blijven voor de sociologie. Al staan niet alle opvattingen nog empirisch overeen, Laermans en Houtman laten zien dat Webers visie, methode en tijdsdiagnose toonaangevend gebleven zijn. Want Webers werk mag dan zowel actueel als achterhaald, geherinterpreteerd als bekritiseerd zijn, het blijft als bron van ideeën onverminderd vruchtbaar. Het is nog altijd relevant om ons tot Weber te verhouden, en zijn werk te lezen en te herlezen. En zo kan ook *Weber* gelezen worden als een pleidooi voor de lezer-schrijver.

Over de auteur

Rick Everts is promovendus in de cultuursociologie aan het *Erasmus Research Centre for Media, Communication and Culture* van de Erasmus

SOCIOLOGIE

Universiteit Rotterdam. In zijn project onderzoekt hij de positie van popmuzikanten en de rol van livemuziekecologieën in de ontwikkeling van een nieuwe generatie artiesten. Zijn onderzoek is onderdeel van het door NWO gesubsidieerde project *Staging popular music: sustainable live music ecologies for artists, music venues and cities (POPLIVE)*, dat plaatsvindt van 2017 tot 2021 aan de Erasmus Universiteit en de Hogeschool Rotterdam.

E-mail: everts@eshcc.eur.nl